

Cel de al patrulea și cel mai vast capitol al cărții, *Trăiri*, ar putea constitui el însuși o carte de sine stătătoare. Unele poeme au conținut epic și ar fi putut constitui niște proze de mare efect, cum ar fi *O altă lumină voi aprinde*, unde scriitoarea este impresionată de agonia unei bătrâne. Tema este reluată și dezvoltată în poemul *Oglinda Lillei*. Aici autoarea, în ipostază de badantă este rugată de bătrâna pe care o îngrijește să-i aducă oglinda dintr-un sertar, numai că această oglindă este de cine știe când făcută țândări.

Poeta descrie călătorii fantastice, ca și *Magul călător în stele* dintr-o povestire eminesciană. Poetei îi place enorm să intertextualizeze pe teme date. Din această perspectivă, un poem precum *Strigăt de baladă* se dovedește o incantație antologică de mare frumusețe, mesajul ei vizând lăcomia aleșilor noștri de care interminabila tranziție românească este literalmente sufocată.

Poeta nu mai prididește să aducă laude bucuriei de a fi, neîndurându-se să părăsească lumea din jur (*Mai lasă-mi aici, Nu mă lăsa ispitelor*). Pe de altă parte, deplânge degradarea naturii și-i condamnă pe cei ce grăbesc încălzire globală a planetei ce-și iese vertiginos din rosturile ei consacrate (*Pentru că eu și tu și el...*).

Tema anotimpurilor este și aici prezentă: „Să nu uit că e Toamnă, ea mi-a bătut la ușă./ Să nu uit că îi semăn, poate i-am fost brândușă/ Sau frunză ruginită, măceasă, nalbă, ghindă./ Să nu uit cine sunt, privește-mă-n oglindă!“ (*Să nu uit cine sunt*). Dormind după mulți ani în casa părintească, poeta își regăsește visele copilăriei și se simte fericită (*În casa părintească*). Privind cerul cu stele, se întreabă pe care dintre acestea se va fi gășind tatăl ei pe care l-a iubit enorm (*Privesc în noapte stelele*). Ea crede în valorile perene ale satului și se împacă nespuse de greu cu ideea că într-o zi va trebui să părăsească această lume. „Voi pleca spre lumi mărețe când va vrea cerul cu stele./ Construind cărări de-argint cu fire din părul meu./ Rătăcind în galaxie printre mii de carusele./ Pe pământ lăsându-mi trupul semn și locului trofeu“ (*Când o vrea cerul cu stele*).

Tema evadării din prezentul

apăsător și sumbru, este una la ordinea zilei: se fuge în trecutul feeric cu sărbătorile lui de iarnă inegalabile de altădată, se fuge în utopie, se fuge în poezie, în vis, în natură, în liniștea căminului conjugal etc. Timpurile verbale uzitate des sunt prezentul condițional, prezentul conjunctiv și imperativul. Poemul de la care cartea și-a împrumutat titlul este și el o asemenea evadare din cotidianul banal și cenușiu ca plumbul: „Privesc dincolo de astăzi prin lumina de opaiț/ Stând cu focul la taclale și cu florile de gheață/ Răsărite-n miezul nopții, pictate de ger, cu baiț./ Din aburul gurii mele, în a iernii fortăreață./ Despre tinereți uitate, scurse prin fina clepsidră./ Prinsă-n plase de-anotimpuri cu tentacule de hidră“. Prima ninsoare este trăită ca o adevărată fiestă (*Diseară, ochii nu îi voi închide*). Nu este uitat nici vinul cu virtuțile lui terapeutice (*De Bachus mă las dezmiertată*). În aceeași ordine de idei, poeta propune un ceremonial erotic destul de voluptuos: „Cucerește-mi umbra vie, sărutând pe rând genunchii./ Lasă-ți

urmele de buze pe carnea albă și moale./ De la sâni și până la tălpi, învește-mă-n iubire/ Sub privirile tăcerii, în atingeri mici, domoale“. Dar cel îmbiat să-i lectureze, de-a fir a păr, trupul celei pe care curgerea timpului începe s-o disconforteze nu pare să-i înțeleagă aspirațiile poetei cu ochi verzi: „N-ai cum să înțelegi că verdele ochilor mei/ E iarba crescută prin macii udați de roua din priviri/ În nopțile când cădeau stele și mă-mbăta parfum de tei/ Prin razele de lună șchioapă și marea calmă-n tânguiri“ (*N-ai cum*). Există în acest volum și poeme cu iz testamentar: „Dar nu-s decât o femeie cu sau fără vrajă-n vers./ Simplă, biată muritoare citindu-ți poeme-n șoapte./ Rugând stelele și luna să mă lase-n univers./ Să privesc de sus pământul, copacii cu mere coapte...“ (*De-aș putea*).

Ionica Bandrabur este, neîndoiește, o poetă sub ochii căreia clipele se revarsă în eternitate spre a se îmbiba de ea.

Ion ROȘIORU

Libertatea și zidurile singurătății

Prozator, traducător, publicist, **Mihai Maxim** ne oferă un nou roman, „Egoismul unui vis“ (București, Editura *Semne*, 2019). Constantin Călin, prefațatorul („Mihai Maxim – un recuperator al «timpului pierdut»”), sintetizează esența volumului: „Egoismul unui vis e un roman melancolic, în care se exhibă, deopotrivă, norocul și zădărnicia. Romanul unor personaje excepționale dotate, dar, totodată, și romanul unei generații care, la o retrospectivă târzie, își înțelege ratările și cauzele lor“. „Fereastră spre altădată”, romanul este o dramă. Într-un sanatoriu din România, un savant, Stelian Musceleanu, și o cântăreață de operă celebră, Antoneta, divorțați, se reîntâlnesc după 35 de ani. Căsătoria fericită a fost destrămată după decizia tinerei soții de a accepta oferta unui teatru italian, în plin comunism. În zadar a încercat soția să-și aducă soțul în Italia. Secretele de serviciu pe care le deținea savantul n-au lăsat nicio șansă căsniciei, ca și succesele celebrei cântăreață... Cariera și absurdul comunist au ucis o poveste de dragoste. Constantin Călin sintetizează și cauza dramei: „...nu vinovățiile personale au provocat-o, ci

istoria contemporană. Întâmplările au avut rezultatul amintit din cauza «vitegiei vremurilor»: vremuri de suspiciuni și obstrucții”.

Inocența eroinei romanului, Antoneta Musceleanu, cade pradă unei alienări... carieriste, devine de nerecunoscut după evadarea în ispititoarea lume artistică italiană. Invitația dirijorului Giuseppe Santini are glas de sirenă: „Vă asigur că orice teatru de operă din Peninsula ar fi onorat ca o tânără atât de dotată să cânte pe scena sa”. Apoi, destinul artei parcă este prizonierul unui scenariu semnat de... J. J. Rousseau: „Asemenea statuii lui Glaucos, pe care timpul, marea și furtunile o desfiguraseră într-atâtă, încât seamănă mai mult cu o fiară decât cu un zeu, sufletul omenesc, modificat în sânul societății datorită unor nenumărate cauze ce se repetau mereu [...] și-a schimbat, ca să zicem așa, astfel înfățișarea încât a devenit aproape de nerecunoscut”. („Discurs asupra inegalității dintre oameni”, București, Editura Științifică, 1958, p. 67) Alienarea carieristă nu este decât una dintre cauzele destrămării

sufletești. Refuzul autorităților române de a-i oferi soțului, savantul Stelian Musceleanu, posibilitatea de a-și urma soția a fost otrava care a produs implozia în sentimentele fericitului cuplu. Carceralul mediu politic românesc a fost strivitor și pentru aceste destine. De la „Tu [Stelule] nu simți cât de mult îmi lipsești? Mă trec fiorii numai când mă gândesc la tine. Ziua trece mai ușor, dar noaptea ard toată de dorul tău”, Netty devine o ființă cu garda lăsată jos: „A intrat în dormitor arzând de dorință. Santini o aștepta lângă oglindă [...]. Ea a rămas hipnotizată de sărutările lui pătimașe [...]. Atunci a înțeles ea de ce este în stare amantului latin”. În acest moment pricepi ce zice Erich Fromm („Texte sociologice alese”, București, Editura Politică, 1983, p. 113), parafrazând-o pe Gertrude Stein: „un trandafir nu mai este un trandafir”, ci „o floare cu un anumit preț”. Sufletul lui Netty este pârjolit de întrebări. Intră în joc ticăloasele mecanisme freudiene de apărare a hăituitului Eu, cu raționalizarea și intelectualizarea în rol de vedete: „Ar lua-o Giuseppe sub aripa lui protectoare, s-ar muta la el [...]. Ei și? Câte actrițe și actori celebri nu trăiesc așa, fac chiar și copii împreună [...]. Dar dacă peste câțiva ani Giuseppe se satură de ea și caută alta mai tânără, așa cum a făcut și cu fosta lui nevastă?” Înstrăinat și el, soțul intuieste acut destrămarea sufletelor: „Și mie îmi este dor de tine, iubito. Se spune că despărțirea este mai grea pentru cel care rămâne. Cel care pleacă vede lucruri noi, cunoaște oameni noi”... Netty și Stelu îmi par două personaje care trăiesc în ordine cioraniană: „Nu se mai poate trăi decât pândind viața peste tot unde nu-i la ea acasă, ca s-o salvezi de la înstrăinare. Astfel, te surghiunești în moarte, ca să guști viața în umbletul ei deșert”. („Amurgul gândurilor”, București, Editura Humanitas, 1994, p. 58)

Libertatea este un alt reper al discursului românesc propus de Mihai Maxim. Eroii săi refuză să supraviețuiască în mijlocul coliviei. Dau mereu năvală către gratii, întrucât știu că libertatea omului „este partea divină” (Petre Țuțea) din ei. Pornind de la sugestia lui Heinrich Heine – „Englezul iubește libertatea ca pe soția lui legitimă; francezul iubește libertatea ca pe o aleasă a inimii; germanul iubește libertatea ca pe o bătrână bunică” –, înțelegem că libertatea este iubită de Netty mai ales ca o carieră strălucită. Poate tocmai de aceea, la revenirea în România, spre apusul vieții, îi mărturisește lui

Stelu: „De când sunt aici mă chinuiesc într-una remușcările pentru egoismul și spiritul de aventură cu care te-am sacrificat [...]. M-am saturat de stațiuni de lux. M-am saturat de viața de vedetă...” Libertatea la care visase fusese una cu aripi ciuntite. Partea afectivă profundă a ființei sale continuase să trăiască în colivia carcerală în care supraviețuiau părinții și soțul/ fostul soț. Dincolo, în lumea liberă, nu purtase cu ea decât partea concurențială a ființei, cea însetată firesc de aplauzele publicului, de onorurile marilor scene.

Am încercat să înțeleg libertatea pentru care a optat Netty și cu ajutorul unui psiholog, Abraham Maslow, cel care-mi spune că muzicianul trebuie să joace, pictorul trebuie să picteze și poetul trebuie să scrie, dacă vor să trăiască în pace cu ei înșiși. În definitiv, ce este viața? Este ceva pentru tine, dacă povestea asta nu ascunde și mult egoism. Dacă avem un ciocan, doar un singur ciocan, un singur instrument care poate schimba ceva, vom vedea toate problemele ca pe un cui. Netty a evadat din societatea carcerală, pentru a evita fantoma acestui cui. Când sufletul îi locuiește însă în două lumi, una liberă și alta carcerală, nu poți scăpa definitiv de obsesia fantomei aceluia cui. Soluția evadării din coșmar: ruina societății care gestionează carcera. Când carcera românească a fost ruinată, Netty mărturisește și prețul pe care l-a plătit pentru libertate: „Greșeala mea cea mai mare a fost că am renunțat fără luptă la iubire”. Fără-mă de dumnezeire, libertatea are mereu un preț. Cicatricile sufletului dau și măsura măreției unei libertăți. Întrebarea mută a lui Netty – „Unde ne va duce acest tren? La libertate sau la singurătate?” – rostită trist la plecarea în Italia, și-a găsit răspunsul peste câteva decenii. Prețul libertății ei a fost singurătatea...

„Te știm atât de singură și atât de departe”, îi spune la telefon mama lui Netty. Singură?... Romancierul notează: „Când s-a întors din turneu s-a mutat la Giuseppe. A riscat pentru că nu mai suporta singurătatea”. Este curtată de aplauze, călătorește prin toată lumea, conturile bancare prosperă, dar în sufletul ei țiuie marile singurătăți... Retrasă în sanatoriu, spre sfârșitul marelui spectacol al vieții care se pregătește să tragă ultima cortină, eroina poartă povara unei ființe asediate de singurătăți, îmi aduce aminte de Oreste, protagonistul lui Jean-Paul Sartre, din „Muștele”, cel care mărturisește: „Nu mă așteaptă nimeni. Umblu din oraș în oraș, străim celorlalți și mie în-

sumi, și în urma mea orașele se închină ca o apă stătătoare”. („Teatru”, București, Editura RAO, 2004) Parcă o auzi spunând aidoma lui Oreste: „M-am simțit singur [...], asemenea cuiva care și-a pierdut umbra”. (*ibidem*, p. 79). Simți că a trăit liberă, dar înconjurată de ziduri de singurătăți. Găsim aici ceva din metafizica unui strigăt întemeietor de trăiri existențialiste. Lipindu-și, spre apusul ființării, sufletul din nou de Stelian Musceleanu, Antoneta îmi pare a fi un personaj evadat din Macondo, ținutul zămislit de Gabriel García Márquez, unde era sărbătorită „re-dobândirea amintirilor”. Același sentiment este suveran și în sufletul savantului Stelian Musceleanu: „Am vrut ca înainte de Plecare să mă mai ascult o dată glasul amintirilor”.

„Egoismul unui vis” este o dramă trimisă pe scena literaturii în cheia unui romantism zdrențuit tulburător și estetic în margini, prin evadarea din Infern într-un Vis la capătul căruia aștepta Libertatea. Dar nu există evadare fără riscuri. Orice libertate poartă cicatricile suferinței. În sufletul celor doi protagoniști aud strigătul protagonistului din „Smerita” lui Dostoievski, un fel de spovedanie a spovedaniilor: „Oamenii sunt singuri pe pământ! – asta-i nenorocirea! Și strig, întreb și eu ca bohatârul rus: «E oare vreun suflet viu pe toată câmpeniștea aceasta?» [...] Totul e mort și pretutindeni nu vezi decât cadavre. Numai oameni singuri, singuri, și numai tăcerea din jurul lor – acesta-i întreg pământul!” („Smerita”, în vol. „Nopti albe”, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1956, p. 180)

Romanul – croit din speranțe, bucurii, tristeți și alte vânătași ale sufletului – poate fi așezat pe acel raft al literaturii care vorbește despre noi ca o lacrimă împietrită. „Egoismul unui vis” este înscris pe o hartă sentimentală a tragismului românesc. Mihai Maxim nu fardează vise, nu face statui iluziilor, nu aruncă anatema asupra păcatelor, nu zămislește sentințe... Privește, cu talent literar și sociografic, dar și cu virtuți de psiholog, către zvârcolirea destinului și le șoptește, din când în când, că istoria lor este istoria libertății pe care încearcă să și-o apropie, chiar dacă uneori truda acestei apropieri trădează ceva din urcușul niciodată împlinit al lui Sisif. Dar nu ne-a spus Camus, atât de frumos, că trebuie să ni-l închipuim pe Sisif fericit?